

Késedelmes fizetés és lánc tartozás a hazai vállalkozások körében

Budapest, 2022. augusztus

Az MKIK Gazdaság- és Vállalkozáskutató Intézet olyan nonprofit kutatóműhely, amely elsősorban alkalmazott közgazdasági kutatásokat folytat. Célja, hogy elméletileg és empirikusan megalapozott ismereteket és elemzéseket nyújtson a magyar gazdaság és a magyar vállalkozások helyzetét és kilátásait befolyásoló gazdasági és társadalmi folyamatokról.

MKIK GVI Institute for Economic and Enterprise Research
Hungarian Chamber of Commerce and Industry

Az elemzést készítette:

Szell Krisztián, elemző, MKIK GVI
e-mail: krisztian.szell@gvi.hu

Kutatásvezető:

Nábelek Fruzsina, ügyvezető igazgató, MKIK GVI
e-mail: fruzsina.nabelek@gvi.hu

MKIK Gazdaság- és Vállalkozáskutató Intézet
Budapest

A kézirat lezárva: 2022. augusztus 17.

Cím: MKIK GVI
1065 Budapest, Lázár utca 10.
Tel: 235-05-84
e-mail: gvi@gvi.hu
Internet: <http://www.gvi.hu>

Összefoglaló

- Az elemzés célja a hazai vállalkozások késedelmes fizetéssel és láncartozással kapcsolatos tapasztalatainak feltárása. Az elemzés a Gazdaság- és Vállalkozáskutató Intézet (GVI) 2022. júliusi negyedéves konjunktúrafelvételének adatain alapul, mely 350, legalább 20 főt foglalkoztató hazai vállalkozás vezetőjének véleményét gyűjtötte össze. Idősoros vizsgálatoknál a 2007 januárja óta készített adatfelvételek eredményeit használtuk fel.
- Az eredmények alapján a vállalkozások 70 százalékának legalább egy üzleti partnere (6 százalékuk esetében a partnerek több mint fele) késedelmesen fizetett 2022 első félévében, a válaszadók 26 százaléka maga is tartozott a beszállítóinak, 14 százalékuk pedig láncartozást tapasztalt, azaz vevőik késedelmes fizetése miatt nem tudott fizetni legalább egyszer az adatfelvétel időpontját megelőző évben.
- A késedelmesen fizető üzleti partnerek problémája legnagyobb arányban a kereskedelmi (86%) és az 50–99 főt foglalkoztató (79%) cégek körében jelent meg, míg a beszállítók felé történő tartozás leggyakrabban az 50–99 fő közötti cégek (31%), az építőipari vállalkozások (29%), valamint a tisztán hazai tulajdonban álló vállalatok (26%) esetében fordult elő. Láncartozást legnagyobb arányban a 20–49 fős (18%), az építőipari (22%), valamint a tisztán hazai tulajdonban lévő cégek (16%) tapasztaltak.
- Összességében elmondható, hogy a 2021. januári felmérés óta a késedelmes fizetést tapasztaló cégek arányában megfigyelhető növekedés folytatódott, és az arány a 2021 júliusi értékhez (64%) képest további 6 százalékponttal nőtt, miközben a beszállítóknak tartozó vállalkozások aránya nem változott, a láncartozás problémája pedig 1 százalékpontos növekedést mutatott a megkérdezett vállalkozások körében.
- A láncartozás okozta problémák súlya a válaszadó cégek 27 százaléka szerint nőtt a 2022 júliusát megelőző féléves időszakban, ami magasabb arány a legutóbb mértnél (23%), de elmarad a Covid-19-világjárvány kirobbanása után, 2020 júliusában mért 44 százaléktól.

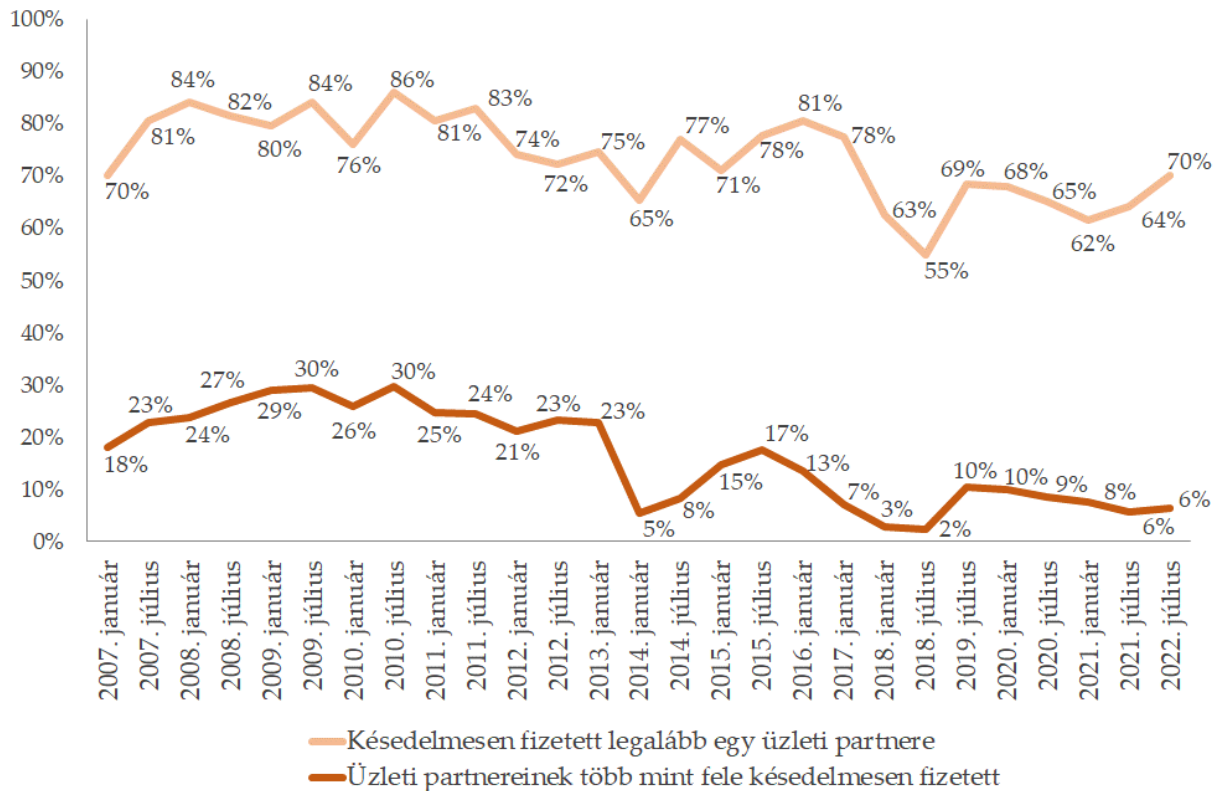
Bevezetés

Jelen elemzésben a hazai vállalkozások késedelmes fizetéssel és láncartozással kapcsolatos tapasztalatait mutatjuk be. Az elemzés alapját a Gazdaság- és Vállalkozáskutató Intézet (GVI) 2022. júliusi negyedéves konjunktúrafelvétele adja, mely 350, legalább 20 főt foglalkoztató hazai vállalkozás vezetőjének véleményét gyűjtötte össze. Elemzésünkben a GVI 2022. júliusi negyedéves konjunktúrafelvétel (idősoros vizsgálatoknál a 2007 januárja óta készített adatfelvételek) azon kérdéseit vizsgáljuk, amelyek a felmérést megelőző félévben tapasztalt késedelmes fizetéssel és láncartozással kapcsolatosak. Az idősoros vizsgálatok esetében az összes bemutatott idősor kapcsán figyelembe kell venni, hogy a felmérések mintái csak 2010. január óta tartalmaznak 250 fő feletti nagyvállalatokra vonatkozó adatokat.

Az üzleti partnerekkel kapcsolatos tapasztalatok

A felmérésben megkérdezett cégek 70 százaléka rendelkezett olyan üzleti partnerrel, amely 2022 első félévében több alkalommal is késedelmesen fizetett. Ugyanezen cégek aránya 2021 júliusában 64 százalék, míg fél évvel korábban, 2021 januárjában 62 százalék volt. Az utóbbi időszakban tehát növekedés tapasztalható a késedelmes fizetés tekintetében, ami azt is jelenti, hogy a 2019 júliusi adatfelvétel (69%) után tapasztalt csökkenő trend 2021 januárja óta növekedésbe fordult. Az előző időszakhoz képest megállt azon cégek arányának a csökkenése is, melyeknek üzleti partnerei több mint fele fizetett késedelmesen: 2020 júliusában a cégek 9 százaléka, 2021 januárjában a 8 százaléka, míg 2021 júliusában és egy évre rá, 2022 júliusában is a vállalkozások 6 százaléka számolt be erről (1. ábra).

1. ábra: Késedelmes fizetést tapasztaló cégek aránya, 2007–2022 (N=275–408)*



Forrás: GVI 2007–2022

*A felmérések mintái csak 2010. január óta tartalmazznak 250 fő feletti nagyvállalatokra vonatkozó adatokat.

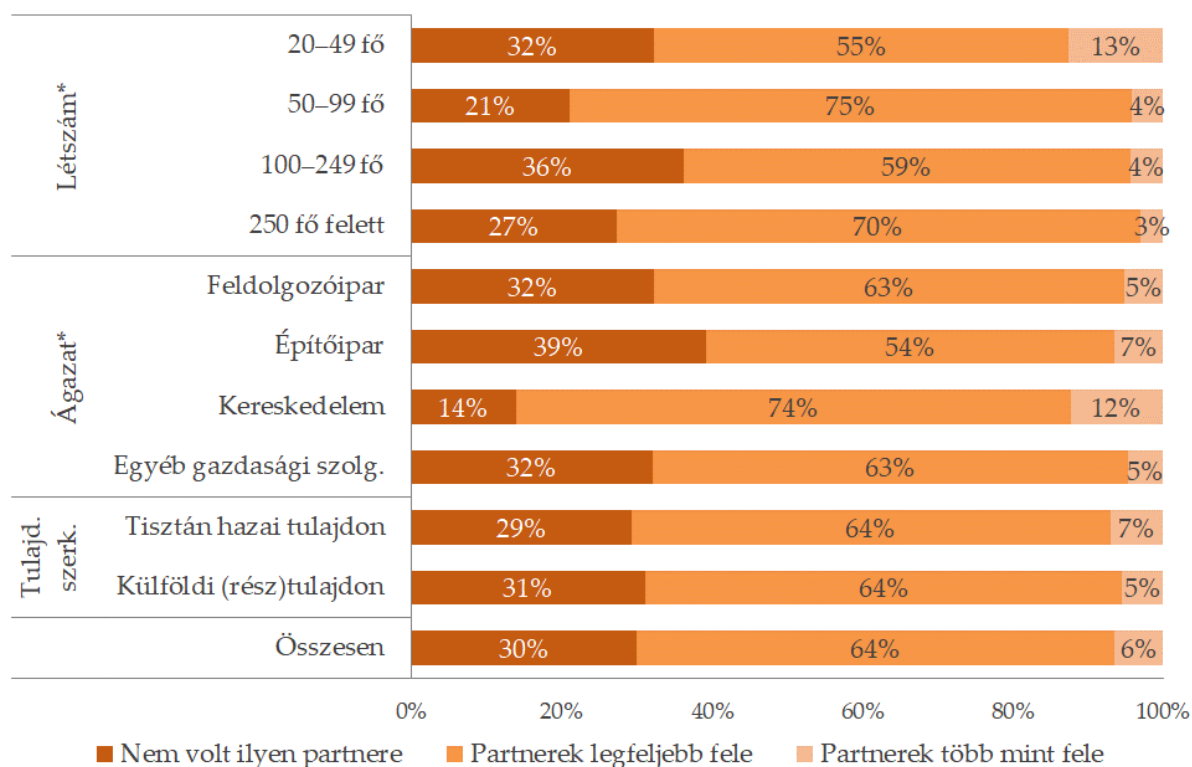
2022 júliusában a megkérdezett cégek vezetőinek 6 százaléka számolt be arról, hogy partnereinek több mint a fele késedelmesen fizetett, mely arány megegyezik az egy évvel ezelőtti adatfelvételkor tapasztalttal. Az előző adatfelvétel eredményeihez képesti különbség abban mutatkozik meg, hogy azon vállalatok aránya nőtt 6 százalékponttal (58-ról 64%-ra), amelyeknél a partnerek legfeljebb fele érintett a késedelmes fizetésben.

A késedelmes fizetés szempontjából 2022 júliusában is számottevő különbséget lehetett regisztrálni a vállalatméretet tekintve. Míg a legalább 50 főt foglalkoztató cégek 3–4 százaléka tapasztalta, hogy partnerei több mint fele késedelmesen fizetett, addig ugyanez az arány a 20–49 fő közötti vállalkozások esetében 13 százalék, ami 5 százalékponttal haladja meg a 2021 júliusában mért értéket. Az egy évvel ezelőtti adatfelvétel eredményeihez képest – amikor is mindegyik létszámkategóriában 63–65 százalékot tett ki azon cégek aránya, melyek valamilyen mértékben érintettek voltak a késedelmes fizetésben – lényeges különbség, hogy jelenleg az érintettség az 50–99 főt foglalkoztató cégek körében a legmagasabb (79%), melyet csökkenő sorrendben a 250 fő feletti (73%), a 20–49 fős (68%), valamint a 100–249 fős vállalkozások (64%) követnek.

Ágazatonként vizsgálva az adatokat elmondható, hogy továbbra is lényegesen gyakrabban találkoztak a kereskedelem területén működő vállalkozások a jelenséggel: 86 százalékkal volt kapcsolatban késve fizető partnerrel, ami 17 százalékponttal magasabb az egy évvel ezelőtt mért aránynál, és ezen szektorban volt a legmagasabb azon vállalkozások aránya is (12%), melyek partnereinek több mint fele elmaradt a fizetéssel. 2021 júliusához képest egyedül az építőiparban nem nőtt a késedelmes fizetés gyakorisága (61–61%), a feldolgozóiparban 5, az egyéb gazdasági szolgáltatások szektorban pedig 3 százalékpontos növekedés tapasztalható.

Az előző két adatfelvétel eredményeivel ellentétben tulajdonszerkezet szerint nincs számottevő eltérés a válaszoló cégek között, vagyis a tisztán hazai, illetve a külföldi (rész)tulajdonú cégek héttizedének (71, illetve 70%) volt későn fizető üzleti partnere, csaknem kétharmaduk (64–64%) a partnerek legfeljebb felénél, kevesebb mint tizedük (7, illetve 6%) a partnerek több mint felénél tapasztalt késedelmes fizetést (2. ábra).

2. ábra: A késedelmesen fizető üzleti partnerek aránya létszámkategória, ágazat és tulajdonszerkezet szerint, 2022. július (N=316–324)



Forrás: GVI 2022

*Szignifikáns eltérés ($p < 0,05$).

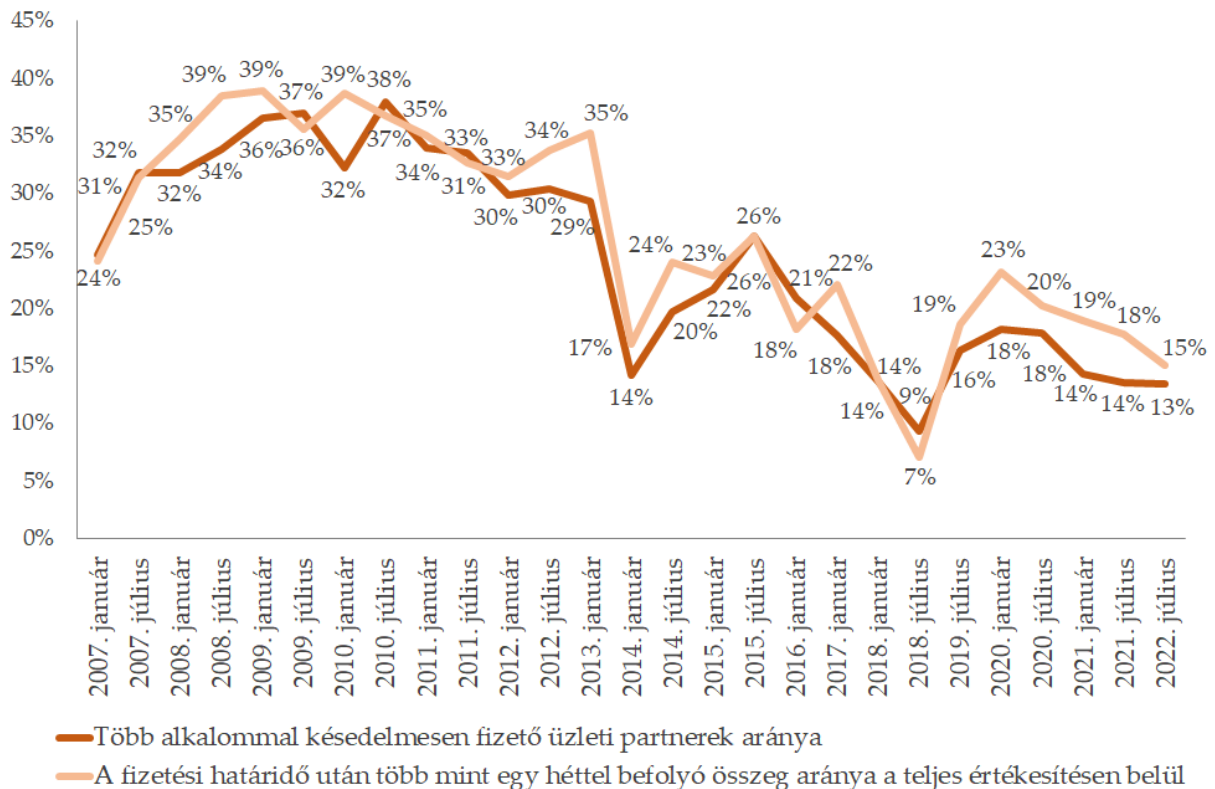
A megkérdezett cégek 72 százaléka esetében az értékesített termékek ellenértékének legalább egy része több mint egy héttel a fizetési határidő lejárta után érkezett meg, ami 3 százalékpontos növekedést jelent az egy évvel korábban mért értékhez képest. A probléma leginkább a kisebb, azaz az 50–99 fő és a 20–49 fő között foglalkoztató vállalkozásokat (79, illetve 75%), a kereskedelmi (84%) és a tisztán hazai tulajdonú cégeket (74%) érintette.

Ugyanakkor elmondható, hogy a megkérdezett cégek 88 százaléka a legfontosabbnak tartott üzleti partnereinél ritkán vagy soha nem tapasztalt késedelmes fizetést 2022 első felében, ez az érték 1 százalékponttal alacsonyabb az egy évvel korábban mért 89 százaléknál.

Az üzleti helyzet megítélése összefüggést mutat a késedelmesen fizető partnerek arányával. A jelenlegi üzleti helyzetet jónak megítélő vállalatok esetében a késedelmesen fizető partnerek aránya 2022 júliusában átlagosan 10 százalék volt, ugyanez az arány az üzleti helyzetet rossznak megítélő vállalkozásoknál 21 százalék. A várható üzleti helyzetet tekintve is hasonló a helyzet: a késedelmesen fizető partnerek aránya a várható üzleti helyzetet kedvezőnek feltételező cégek esetében 11 százalék, míg a rossznak megítélő vállalkozásoknál már 19 százalék.

Összességében a válaszadó cégek átlagosan partnereik 13 százalékánál tapasztaltak késedelmes fizetést egynél többször, ami 1 százalékpontos csökkenést jelent 2021 júliusához képest, míg a fizetési határidőn túl befolyó összegek aránya az értékesítésen belül átlagosan 15 százalék volt, ami 3 százalékponttal alacsonyabb az egy évvel ezelőtti értéknél. Az eredmények alapján elmondható, hogy a vállalkozásoknak – a 2020 januárja óta tartó csökkenő tendencia ellenére – még mindig átlagosan több késve fizető partnerük van, és bevételeik nagyobb hányadát kapják meg késve a 2018 júliusában mért értékekhez képest (3. ábra).

3. ábra: Késedelmesen fizető partnerek átlagos aránya és a fizetési határidő után befolyó összeg átlagos aránya, 2007–2022 (N=256–408)*



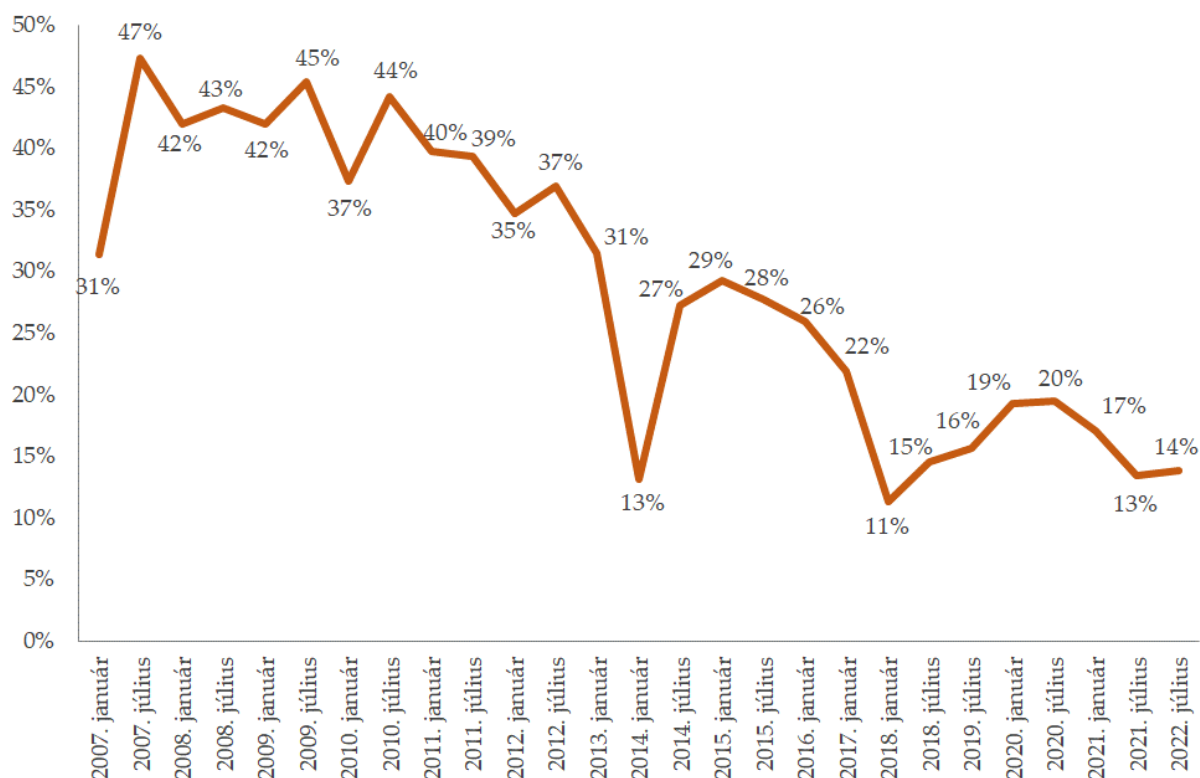
Forrás: GVI 2007–2022

*A késedelmesen fizető partnerek, illetve a kintlévőségek összesített számára és arányára ebből nem lehet következtetni, mert ezek függenek a partnerek számától és az összes forgalomtól. A felmérések mintái csak 2010. január óta tartalmaznak 250 fő feletti nagyvállalatokra vonatkozó adatokat.

Lánctartozás

Azon cégek aránya, amelyek vevőik késedelmes fizetése miatt legalább egyszer nem tudtak időben fizetni a beszállítóknak, az elmúlt egy évben 1 százalékponttal, 14 százalékra emelkedett, azaz megállt a 2020 júliusa óta tartó csökkenő trend: míg az ilyen cégek aránya ekkor még 20 százalék volt, addig 2021 januárjában már csak a vállalkozások 17 százaléka, 2021 júliusában pedig 13 százaléka válaszolta, hogy a megelőző egy évben előfordult a lánctartozás (4. ábra).

4. ábra: Vevőik késedelmes fizetése miatt legalább egyszer késve fizető cégek aránya, 2007–2022 (N=296–417)*



Forrás: GVI 2007–2022

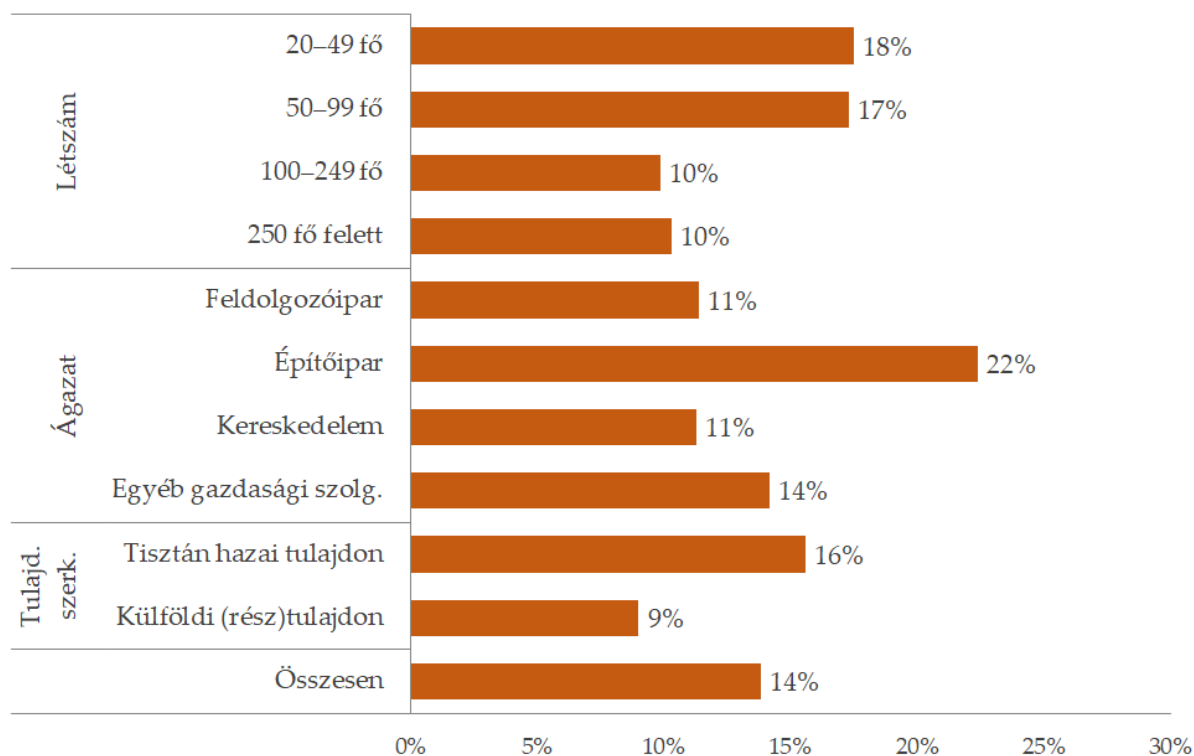
*A felmérések mintái csak 2010. január óta tartalmazznak 250 fő feletti nagyvállalatokra vonatkozó adatokat.

A lánctartozást tapasztaló cégek aránya a nagyobb, azaz a 100–249 fő közötti és a 250 fő feletti vállalkozások esetében volt a legalacsonyabb (10–10%), míg a másik két létszámkategóriában ez az arány 17–18 százalék között alakult.

Az egy évvel ezelőtti adatfelvétel eredményeivel ellentétben a feldolgozóipari és a kereskedelmi cégek számoltak be a legkisebb arányban lánctartozásról (11–11%), miközben az építőipari vállalkozásoknál az arány 22 százalék, vagyis a lánctartozásban való érintettség az egy évvel ezelőtti szintről (12%) lényegében visszatért a 2021 januári szintre (23%).

A tisztán hazai tulajdonban lévő cégek 16 százaléka, a külföldi (rész)tulajdonban lévő vállalatoknak pedig 9 százaléka számolt be arról, hogy az adatfelvétel időpontját megelőző évben előfordult, hogy lánctartozás miatt nem tudtak idejében fizetni (5. ábra).

5. ábra: Tartozás miatt fizetni nem tudó cégek aránya létszámkategória, ágazat és tulajdonszerkezet szerint, 2022. július (N=335–347)



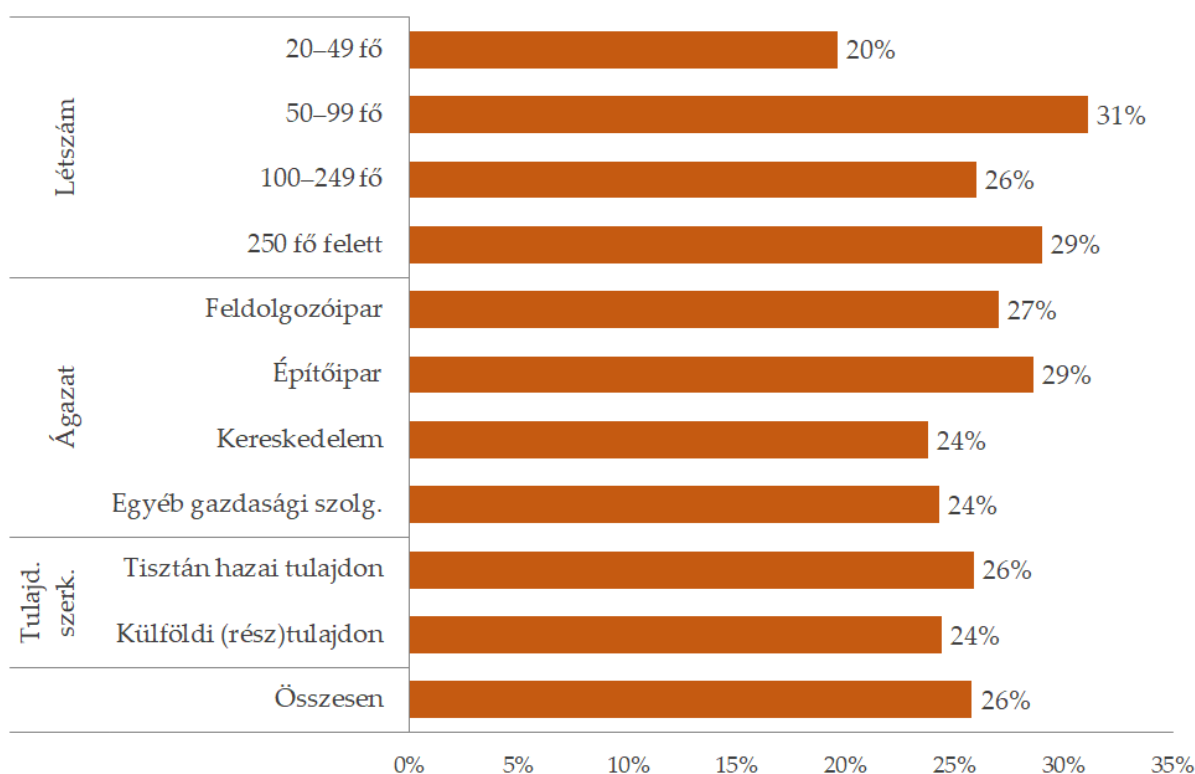
Forrás: GVI 2022

Az egy évvel ezelőtt mért aránnyal (26%) megegyezően, 2022 első félévében a megkérdezett cégek 26 százalékával fordult elő, hogy legalább egyszer egy vagy több beszállítójuknak tartoztak. A 2022. júliusi adatok alapján az 50–99 fő közötti cégekre, illetve a 250 fő feletti nagyvállalatokra volt leginkább jellemző a késedelmes fizetés (31, illetve 29%). A legkisebb arányban a 20–49 fős vállalkozások esetében fordult elő a beszállítóknak való tartozás (20%), míg ez az arány a 100–249 fő közötti vállalatok körében 26 százalék volt. A létszámkategóriákon belüli arányok hasonlóan alakultak egy évvel ezelőtt is (sorrendben 28, 33, 18, illetve 26%).

A 2021 júliusi eredményekkel ellentétben az építőipari cégek körében volt a legmagasabb a legalább egyszer tartozók aránya (29%), ami 13 százalékpontos emelkedést jelent az egy évvel ezelőtt mért arányhoz képest. 5 százalékpontos növekedés figyelhető meg a kereskedelemben is, ezúttal 24 százalékuk nyilatkozott arról, hogy volt tartozásuk, szemben az egy évvel ezelőtti 19 százalékkal. A feldolgozóiparban és az egyéb gazdasági szolgáltatást végző cégek körében azonban csökkenés tapasztalható: előbbiek esetében 29-ről 27 százalékra, utóbbiak esetében 31-ről 24 százalékra csökkent a beszállítójuk felé tartozók aránya.

A külföldi tulajdonhányad arányát vizsgálva az egy évvel ezelőtti adatfelvételben a tisztán hazai tulajdonú és a külföldi (rész)tulajdonú vállalkozások között még 10 százalékpontos különbség volt tapasztalható az utóbbiak javára (23, illetve 33%), mely különbség teljesen eltűnt, sőt 2022 júliusában a tisztán hazai tulajdonban lévő cégek magasabb aránya számolt be arról, hogy az elmúlt félévben legalább egyszer egy vagy több beszállítójuknak tartoztak (26, illetve 24%). (6. ábra).

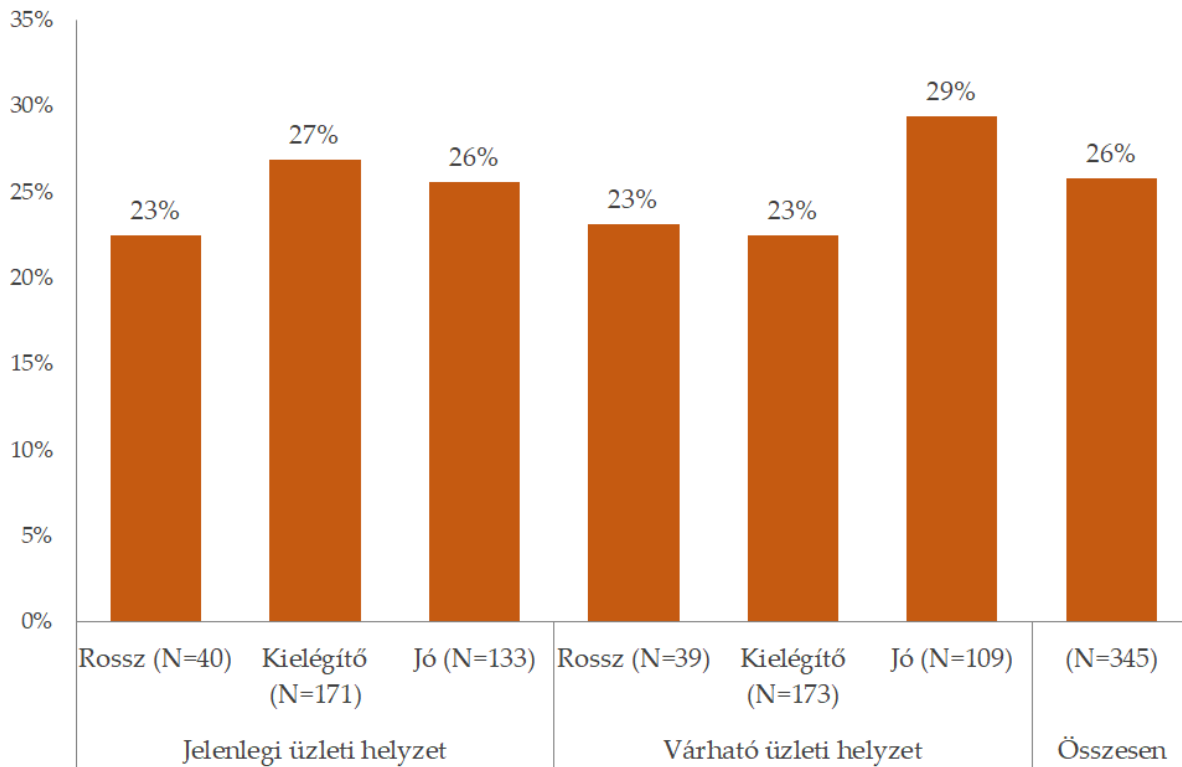
6. ábra: Az elmúlt fél év során tartozó vállalkozások megoszlása létszámkategória, ágazat és tulajdonszerkezet szerint, 2022. július (N=333–345)



Forrás: GVI 2022

Az adatfelvétel idején az üzleti helyzetét jónak tartó vállalkozások körében 26 százalékos arányban fordult elő tartozás a beszállítók felé, ez az arány az üzleti helyzetet kielégítőnek értékelő cégek esetében 27 százalék, az üzleti helyzetet rossznak megítélő vállalkozásoknál pedig 23 százalék. Utóbbiak esetében az egy évvel ezelőtti adatfelvétel eredményeihez képest jelentős, 16 százalékpontos csökkenés figyelhető meg e tekintetben. A jövőbeni üzleti helyzetet tekintve némiképp eltérő a mintázat: az azt jónak tartó vállalatok 29 százaléka tartozott legalább egy beszállítójának, ugyanez a várható üzleti helyzetet kielégítőnek értékelő cégek esetében 23 százalék, az üzleti helyzetet rossznak megítélő vállalkozásoknál pedig 23 százalék. Ennek kapcsán is a jövőbeni üzleti helyzetet borúsán látó cégek esetében tapasztalható lényeges eltérés (8 százalékpontos növekedés) az egy évvel ezelőtti adatfelvételhez képest (15%) (7. ábra).

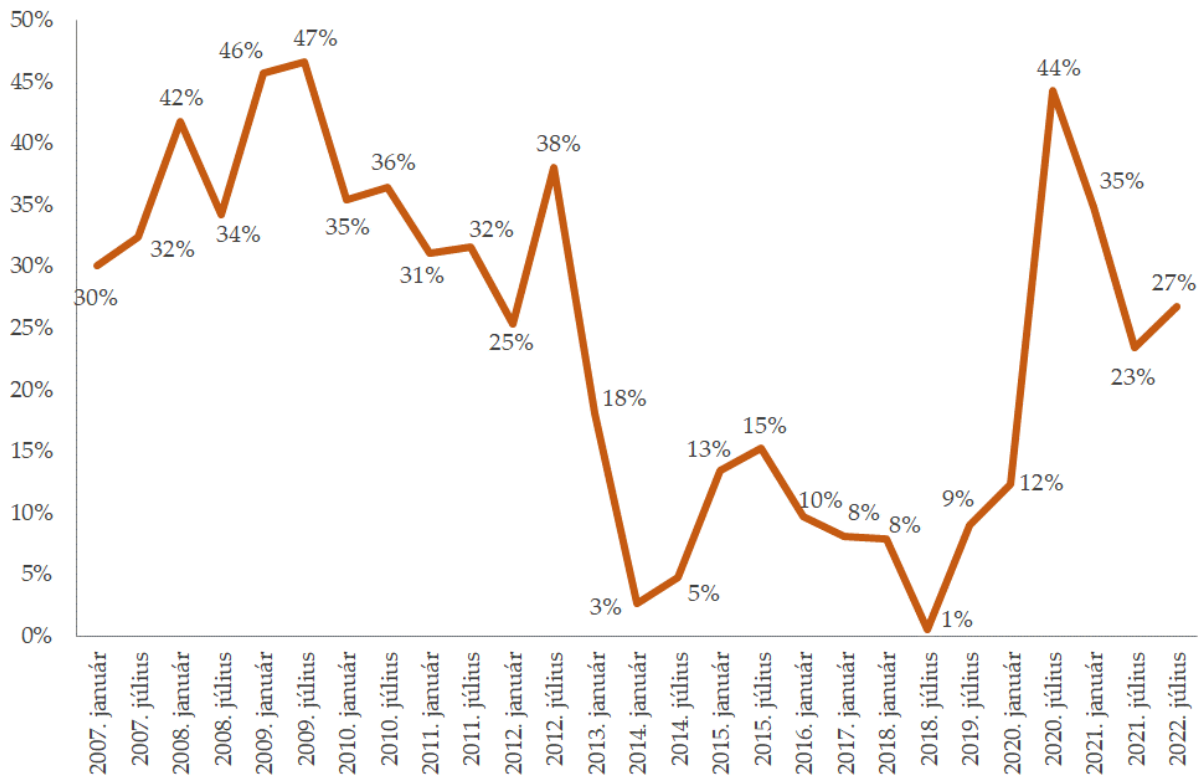
7. ábra: Az elmúlt félév során tartozó vállalkozások aránya a jelenlegi és a várható üzleti helyzet szerint, 2022. július



Forrás: GVI 2022

A lánc tartozás okozta problémák súlya a válaszadó cégek 66 százalékának szerint nem változott, 7 százalékuk szerint csökkent, míg 27 százalékuk szerint nőtt a felmérést megelőző fél éves időszakban. A lánc tartozás problémájának súlyosbodását érzékelő vállalkozások aránya a 2021 júliusában mérthez képest (23%) 4 százalékponttal emelkedett. Ugyanakkor 2021 januárjában még 35 százalék, 2020 júliusában pedig 44 százalék volt ez az arány, azt megelőzően pedig 2008 januárjában (42%), valamint a 2008-as gazdasági világválságot követő felmérésekben, 2009 januárjában és júliusában (46 és 47%), illetve 2012 júliusában (38%) közelített vagy haladta meg ezt a mértéket – 2018 júliusában viszont mindösszesen 1 százalékon állt (8. ábra). Összességében megállapítható, hogy a vállalkozások percepciója nem követte le teljes mértékben a késedelmes fizetéssel és a lánc tartozással kapcsolatos mutatók alakulását, ugyanakkor meg kell említeni, hogy ennél a kérdésnél általában igen magas a „nem tudja” válaszok aránya, a 2022. júliusi adatfelvétel során a cégek csaknem egyharmada (31%) nem tudott a kérdésre választ adni.

8. ábra: A lánctartozás problémájának súlyosbodását érzékelő vállalkozások aránya, 2007–2022 (N=237–394)*



Forrás: GVI 2007–2022

*A felmérések mintái csak 2010. január óta tartalmazzak 250 fő feletti nagyvállalatokra vonatkozó adatokat. Az adatfelvételek 2018 januárjáig az elmúlt negyedévre, 2018 júliusától az elmúlt félévre kérdeztek rá.

A negatív tendenciát érzékelő cégek aránya az 50–99 fő közötti cégek körében volt a legalacsonyabb (21%), és esetükben a legmagasabb a javulást érzékelők arányai is (10%). Ezzel szemben a 100–249 fő közötti vállalkozásoknak már csaknem harmada (32%) számolt be súlyosbodásról, míg javulást csak 6 százalékuk tapasztalt. Ágazatok szerint legkevésbé a kereskedelmi cégek számoltak be arról, hogy a lánctartozás által okozott problémák súlya nőtt üzleti partnereik körében (16%), ezzel szemben a feldolgozóipari cégek több mint harmada (34%), az építőipari vállalatok harmada (33%) nyilatkozott így. Hozzáteve, hogy utóbbiak körében relatíve magas a probléma súlyának csökkenéséről beszámolóik aránya is (10%). A tisztán hazai tulajdonban lévő cégek több mint negyede (27%) szerint nőtt a probléma súlya, míg a külföldi (rész)tulajdonú vállalatok ötöde (20%) számolt be erről.

A lánctartozás okozta problémák súlyának megítélésében különbség mutatkozott a jelenlegi és a várható üzleti helyzetet eltérően megítélő vállalkozások között. A jelenlegi üzleti helyzetet rossznak ítéző cégek 36 százaléka, a kielégítőnek vélt vállalkozások 29 százaléka, míg a jónak értékelő vállalatok 21 százaléka számolt be a lánctartozás problémájának súlyosbodásáról. A várható üzleti helyzetet tekintve hasonló tendencia érvényesül, mely esetben az arányok a következőképpen alakulnak: 41 százalék (rossz), 27 százalék (kielégítő) és 21 százalék (jó).

Melléklet

A cégek létszámkategória, ágazat, tulajdonszerkezet, valamint jelenlegi és várható üzleti helyzet szerinti megoszlása a 2022. júliusi negyedéves konjunktúrafelvételben (N)

Létszámkategóriák				
20–49 fő	50–99 fő	100–249 fő	250 fő felett	Összesen
104	75	101	70	350
Ágazatok				
Feldolgozóipar	Építőipar	Kereskedelem	Egyéb gazdasági szolgáltatás	Összesen
124	49	64	113	350
Tulajdonszerkezet				
Tisztán hazai tulajdon		Külföldi (rész)tulajdon		Összesen
257		80		337
Jelenlegi üzleti helyzet				
Rossz	Kielégítő	Jó		Összesen
40	173	136		349
Várható üzleti helyzet				
Rossz	Kielégítő	Jó		Összesen
40	174	112		326

Forrás: GVI 2022

**Késedelmes fizetésre vonatkozó változók statisztikái a 2022. júliusi negyedéves
konjunktúrafelvételben**

Üzleti partnereinek körülbelül hány százaléka fizetett több alkalommal is késedelmesen 2022 első félévében?					
N	Átlag	Szórás	Medián	Minimum	Maximum
324	13,4	21,01	5	0	100

Az értékesített termékek ellenértékének körülbelül hány százaléka folyt be több mint egy héttel a fizetési határidő lejárása után 2022 első félévében?					
N	Átlag	Szórás	Medián	Minimum	Maximum
301	15,1	21,34	5	0	100

Milyen gyakran szokott előfordulni késedelmes fizetés a legfontosabb vevő esetében? Mindig, gyakran, ritkán, vagy soha?				
Mindig	Gyakran	Ritkán	Soha	Összesen
9	33	178	117	337

Előfordult-e az Önök cégével az elmúlt 12 hónapban, hogy azért nem tudtak fizetni szállítóknak időben, mert Önöknek sem fizettek vevőik határidőre?		
Igen	Nem	Összesen
48	299	347

Az elmúlt fél év során előfordult-e, akár csak egyszer is, hogy az Ön cége tartozott egy vagy több beszállítójának?		
Igen	Nem	Összesen
89	256	345

Az elmúlt fél év során előfordult-e, akár csak egyszer is, hogy késtek adók, vagy TB-járulékok befizetésével?		
Igen	Nem	Összesen
10	339	349

Véleménye szerint üzleti partnerei körében hogyan alakult a lánctartozás (körbetartozás) által okozott problémák súlya az elmúlt fél év során? Csökkent, nem változott vagy nőtt?			
Csökkent	Nem változott	Nőtt	Összesen
18	160	65	243

Forrás: GVI 2022